

Jézus tiltásai – avagy a kemény Jézus

Gewaltverzicht [Lemondás az erőszakról] c. nagyszerű könyvében (Kassel, 1987) *Egon Spiegel* azt írja: „Jézus tiszteletben tartja az emberek szabadságát, számolva az árnyoldalukkal is. Az ember szabadsága minden másnál többet ér számára. *Semmit sem kényszerít rá az emberekre. Éppily kevésbé tilt.* A vámosnak nem tiltja meg, hogy gyakorolja foglalkozását; együtt étkezik vele (vö. Mk 9,10-13; Lk 19,1-10). Az utcanőt nem azonosítja mesterségével; engedi, hogy drága olajjal megkenje őt (vö. Lk 7,36-50). A századosnak nem tiltja meg katonáskodását; dicséri a hitét (vö. Mt 8,5-13). Jézus semmit sem vesz el az emberektől, nem tépi ki belőlük a rosszát. Ad nekik ’valamit’. Hogy aztán mit kezdenek azzal, teljesen rajtuk múlik, az ő szabad döntésükön.”

Rokonszenvesnek és helytállóknak tünnek számomra ezek a mondatok, azután mégis gyanakodni kezdtem, hogy azért ez még sincs egészen így, és eszembe is jutott egy-két ellenpélda. Természetesen nem olyan esetek, amikor Jézus általánosságban tilt valamilyen magatartást (Ne legyetek olyanok, mint a képmutatók! Ne aggodalmaskodjatok! Ne ítélkezzetek! – Mt 6,5,31; 7,1), hanem amikor valakinek/valakiknek *konkrétan* megtilt valamit. Utánajártam, és **18** egyértelmű példát találtam erre. A tizennyolcból **10** esetben egy szűk körnek, a tanítványainak (vagy csak némelyeknek közülük) szól a tiltás, kezdjük azonban a másik, a „színesebb” csoporttal!

A csodapropaganda tiltása

A nyolc esetből *öt* arról értesít, hogy egy-egy sikeres gyógyítása után Jézus nemcsak határozottan, hanem kifejezetten *keményen* is megtiltotta, hogy elterjesszék a gyógyulás hírért: A gyógyult leprásra „*ráripakodott*”, mondván: Ügyelj rá, hogy senkinek semmit ne szólj!...” Jairus lányának meggyógyítása után „*erősen elrendelte*, hogy ezt senki se tudja meg...” „*Megparancsolta* nekik, hogy senkinek se mondják el” a süketnéma gyógyulását... A gyógyult vakot azzal küldte haza, hogy „*Még a faluba se menj be!*”; a Máté-evangéliumban szereplő két vakkal kapcsolatban megint azt olvassuk, hogy „*rájuk ripakodott*”, és így szólt: „Vigyázzatok, hogy senki meg ne tudja!” (Mk 1,43-44; 5,43; 7,36; 8,26; Mt 9,30).

Ennek a sok szigorú tiltásnak az a magyarázata, hogy Jézus rádöbbent a veszélyre: ha sikeres gyógyítói mivolta köztudottá válik, már csak csodákat kívánnak majd, és nem figyelnek többé a lényegre, az örömszenetére („Bizzatok Istenben, és alakítsátok át életeteket, mert Isten mindenkit szeret!”): egy titokzatos csodatevő ugyanis mindig érdekesebb, mint a megtérés. De reális lehet az az ok is, amelyről János evangéliumában olvashatunk: A „kenyérszaporítás” után, „amikor az emberek látták, hogy Jézus csodát művelt, beszélni kezdtek róla egymás közt: ’Bizonyosan ez az a Proféta, akinek el kell jönnie!’ Amikor Jézus észrevette, hogy jönni készülnek, és erőszakkal királlyá akarják tenni, visszavonult a hegyre, egészen egyedül” (Jn 6,14-15).

Elutasítás és kiutasítások

Van *három*, a fentieknél is sokkal keményebb tiltása Jézusnak.

Miután Geráza vidékén „légiónyi tisztátalan szellemtől” szabadított meg valakit, Jézus hajóba szállt, az illető azonban kérte, hogy „vele maradhasson”; de ő „*nem*

engedte meg”, mondhatjuk úgy is, megtiltotta neki, és azt mondta: „Menj el azonnal a házádba, a tiedhez...” (Mk 5,18-19). – E szívtelennek tűnő tiltásnak az a magyarázata, hogy a „vele maradás” kérése gyakorlatilag azt jelentette: vegye föl tanítványi iskolájába. Csakhogy ez annyit jelentett volna, mint azok körébe engedni őt, akiket *Izrael* népéhez akart küldeni Isten országának hirdetésére (ld. Mk 3,14; Mt 15,24). Erre azonban a „*pogány*” férfi alkalmatlan volt.

Amikor Péterrel, Jakabbal és Jánossal együtt Jézus megérkezett Jairus házába, és észrevette a zajos tolongást, a sírókat és hangosan kiáltozókat, bement, és azt mondta nekik: „Miért zajongtok és sírtok? A gyermek nem halt meg, hanem alszik.” Erre kinevették. Ő azonban *mindenkét kiutasított*, csak a gyermek apját, anyját és a vele lévőket vette magához, és bement oda, ahol a gyermek volt (Mk 5,38-40)...

Még látványosabb és botrányosabb volt ez a fajta kiutasítás „a jeruzsálemi templom megtisztításának” híres-hírhedt történetében. Noha a János-evangélium közismert „korbácsos” jelenete meglehetősen problematikus (Jn 2,13-15), a három szinoptikus evangélium egybehangzóan tanúskodik arról, hogy Jézus „bement a templomba, *elkezdte kiutasítani* azokat, akik eladtak és akik vásároltak a templomban” (Mk 11,15). Értelemszerűen ide kell vonatkoztatni Jézusnak a János-evangéliumban olvasható felszólítását: „Ne tegyétek Atyám házát üzletközponttá! (Jn 2,16b)

Semmi fogódzópontra sincs annak feltételezéséhez, hogy Jézus az üzleteléssel kapcsolatos csalásokat akarta volna elítélni. Csupán a templom(udvar)on kívülre szorítani a kereskedést, nem lett volna értelme. Jézusnak „a kultikus tisztaság iránti buzgóságát” eleve kizárhatjuk. Ha pedig csak morálisan vagy kultikusan megreformálni/megtisztítani akarta volna a templomi áldozatbemutatót, ehhez joga lett volna, mint minden törvényhű rabbinak. Az evangéliumokban egyedülállóan kemény fellépésének egyetlen értelmes magyarázata marad: Jézus nem megtisztítani, hanem *megszüntetni* akarta az áldozati állatokkal folytatott kereskedést (és a részben ennek szolgálatában álló pénzváltást). Csakhogy áldozati állatok nélkül nincs kultikus áldozat, így hát ez azt jelenti, hogy *magukat a kultikus áldozatokat* akarta *megszüntetni*, mert azok egyfajta *cserekereskedelmet* jelentenek az ember és Isten között (pl. „áldozatbemutatóért jó termés cserébe”), Isten országában, a szeretet rendjében pedig nincs helye ilyesminek, csak a *kérésnek* (ld. Mk 11,17).

Letiltott tanítványok

A tizenkét tanítványból álló kis kör önmagában több tiltásban részesült Jézus részéről, mint mindenki más együttvéve. Lássuk az eseteket!

Amikor kettesével „apostoli próbaútra” küldte a Tizenkettőt, Jézus „*felszólította őket*, hogy semmit se vigyenek az útra, csak vándorbotot; se kenyeret, se tarisznyát, se pénzt az övükben” (Mk 6,8). Gyanús a „*felszólította őket*” kifejezés, hiszen elég lett volna csak „*azt mondani*”; ezért talán nem tűnik erőltetettnek, ha úgy értelmezzük Jézus útmutatását, hogy „*megtiltotta nekik*”, hogy „kenyeret, tarisznyát és pénzt” vigyenek magukkal, ami ésszerű lett volna. – Lukács evangélium

mában, a hetvenkét tanítvány kiküldésének leírásában további tilalommal is találkozunk: „Ne járjatok házról házra” (Lk 10,7)!

Amikor Jézus megkérdezte tanítványait, hogy kinek tartják őt, Péter azt felelte: „Te vagy a Messiás.” Erre **keményen rájuk szólt**, hogy senkinek se beszéljenek ő róla (Mk 8,29-30). „Keményen rájuk szólt...” – magyarul **megtiltotta nekik**. A tanítványoknak ugyanis nem Jézus **személyét** kell igehirdetésük középpontjába állítani, hanem Jézusnak Istenről és az ő országáról szóló **üzenetét**, és azt tetteikkel is hitelesíteniük kell (vö. Mk 6,12-13). – Am ők és utódaik ezt ugyanúgy figyelmen kívül hagyták, mint Jézus egyéb útmutatásait, és erre már Lukács és Máté evangélista is példa: A „senkinek se beszéljenek ő róla” helyett Lukácsnál ez áll: „...felszólította őket, hogy senkinek se beszéljenek **erről**”, vagyis hogy „ő a Messiás” (Lk 9,21), Máté pedig már határozottan ki is mondja: „senkinek se beszéljenek arról, hogy **ő a Messiás**” (Mt 16,20), holott **Jézus tagadta** ezt (vö. Mk 12,35-37; továbbá Mk 14,61b-62a; Mt 26,63-64: „[Ezt] te mondtad.”).

Az első „kenyérzsaporítás” leírása után Márknál ezt olvassuk: „Ezután azonnal arra **kényszerítette** tanítványait, hogy szálljanak be a hajóba, és előtte menjenek át a túlsó partra, Betsaida felé, amíg ő maga elbocsátja a tömeget” (Mk 6,45). Ez aztán már „tiltás a köbön”: „kényszerítés”! Mit is mondott Egon Spiegel? „Semmit sem kényszerít rá az emberekre.” Hát akkor most Spiegelnek vagy Márknak van igaza?... Mindenesetre nehezen megválaszolható kérdés, hogy miért kellett Jézusnak „kényszerítenie” a tanítványokat, mivel itt nincs semmilyen fogódzónk; de szinte biztosan ugyanarról az okról van szó, amit az elején már idéztem János evangéliumából: Jézus észrevette, hogy jönni készülnek, és

erőszakkal királlyá akarják tenni (Jn 6,14-15) – annál is inkább, mivel aztán Márk is gyakorlatilag ugyanazt írja, amit János: „elment a hegyre imádkozni” (Mk 6,46 – János: „visszavonult a hegyre, egészen egyedül”).

Egy alkalommal János apostol így szólt Jézushoz: „Rabbi, láttunk valakit, aki rád hivatkozva úz ki démonokat, de nem követ minket, igyekeztünk tehát útját állni tevékenységének, mert nem követ minket.” Jézus azonban határozottan **megtiltotta** tanítványai „útonállását”: „**Ne álljátok útját**, mert aki nincs ellenünk, az értünk van” (Mk 9,38-40). – Ez a mondás eredetileg feltehetően nem az „idegen gyógyítókkal” kapcsolatosan hangzott el, hanem a „misszionálás” kérdéskörében, de mindkettőben is elhangozhatott: elég súlyos lecke, a tanítványok pedig épp eléggé értetlenek voltak, s ez épp elég ok volt Jézus határozott fellépésére: tanítványai ugyanis beleestek a vallási csoportosulásokat, kicsiket és nagyokat egyaránt fenyegető csapdába, a kóros kiválasztottságtudat és a fanatizmus csapdájába: „Csak a mi egyházunk, a mi irányzatunk, a mi közösségünk...!” Jézus másképp gondolkodott: „Csak az van ellenünk, aki tudatosan elutasít minket (de rájuk is érvényes az ellenségszeretet parancsa!); mindenki más, aki még keres, habozik, más utakat próbál, értünk, a mi ügyünkért van!”

Témánk szempontjából ugyanez a helyzet ismétlődött meg akkor, amikor egyszer kisgyermeket vittek Jézushoz, hogy áldást kérjenek rájuk, a tanítványok azonban keményen elutasították őket. Amikor azonban Jézus ezt meglátta, **bosszús lett**, és keményen rájuk szólva az előbbi **tilalmat** ismételte meg: „...**ne álljátok útjukat**, mert az ilyenek számára van itt Isten országa” (Mk 10,13-14). – Ha eltekintünk a szentírási-magyarzatban is divatos gyermekromantikától, és figyelembe vesszük Jézus egyéb hasonló mondásait is (pl. Mk 9,37a!), akkor érthetjük meg igazán Jézus bosszúságát! A gyerekek a társadalmi ranglétra alján állók (a „kicsik”) egyik csoportját jelentették; ezek a „kicsik” tülekedtek Jézushoz, mert érezték jóságát, a „tisztességesek” és „nagyok” pedig ismételtelen le akarták választani őket Jézusról (vö. Lk 5,30). Jézust azonban úgy gondolta: Isten országa (elsősorban) éppen **az „ilyenek”** számára van itt, vagyis a „kicsik”, az olyan emberek számára, akiket a társadalom éppúgy semmibe vesz, mint ezeket a gyerekeket; azaz mai nyelven: **a kisémberek**, a társadalom peremén élők, a társadalmi ranglétra alján állók, a lecsúszottak, a jogfosztottak, a hátrányos helyzetbe taszítottak számára (vö. Lk 6,20-21!).

Ugyanígyen rendreutasításban és tiltásban részesültek tanítványok, amikor egy szintén a társadalmi ranglétra alján álló személyt akartak visszatartani Jézustól, azt az asszonyt, aki drága nárduszolajat öntött Jézus fejére. Túláradó gesztusa akkor érthető a legjobban, ha feltételezzük, hogy ő az a „városszerte ismert bűnös nő”, akiből Jézus „hét démonot űzött ki”, s aki ily módon Jézus révén megtapasztalta Isten bűnbocsátó és megmentő szeretetét (Lk 7,36-50 és 8,2). Tettét a Jézus iránti hála és rajongás mozgatta. A tanítványok rári-

pakodtak, Jézus viszont azt mondta: „**Hagyjátok békén őt!**” (Mk 14,36). – Jézus itteni viselkedését az magyarázza, hogy annak az Istennek a képviselője, akinek legfőbb vágya, hogy megmentse az embereket, ezért ő maga is inkább leli örömét egy bűnös asszony megtérésében és hálijában, mint a tisztességesek „szabályszerű”, „törvényhű” viselkedésében (vö. Lk 15,7). Továbbá annak az Istennek a képviselője, aki „férfivá és nővé tette az embereket” (Mk 10,6), ezért ő maga is elfogadja, hogy az asszony női módon érezzen és cselekedjék, s azt mondja „Amire képes volt, megtette” (Mk 14,8a), azaz a *maga módján* végbevitte a „jó tettet”, amit a tanítványok számon kértek rajta. Végezetül Jézus annak az Istennek a képviselője, aki a nyíltság és az átlátszóság híve, s ellene van minden képmutatásnak, ezért ő maga sem rejti el az asszony iránti viszonzszeretétét, még abból a „magasabb célból” sem, hogy megőrizze jó hírét: nyíltan megvédi őt (vö. Lk 7,44-47). – Mindebből az is világossá válik, hogy Jézustól messze távol állt bármiféle fanatizmus; mindenestül elkötelezett volt, de nem volt megszállottja semmiféle eszmének, legyen az akár az „Isten országa” vagy „az emberiség iránti szeretet”; nem elvont elveket akart „érvényre juttatni”, hanem az útjába került konkrét embereket akarta megmenteni.

A legkeményebb hangvételű tiltásban Péter apostol részesült. Amikor ugyanis Jézus arra kezdte oktatni tanítványait, hogy szenvednie kell majd, és a kivégzés lehetőségével is számolnia kell, Péter magához vonta őt, és kezdett keményen beszélni vele. Ő azonban megfordult, ránézett tanítványaira, keményen rászólt Péterre, és azt mondta: „**Menj innen mögém, sátán!**” (Mk 8,31-33). – Két megjegyzést fűzhetünk ehhez. Egyrészt bármilyen kemény is Jézus felszólítása és a Péternek adományozott „cím”, ha nem akarunk átlépni a fantázia birodalmába, és hűségesek akarunk maradni annak a Jézusnak a szellemiségéhez is, aki senkit sem minősített ördöginek (ezt csak Jn 6,70 és 8,44 fogta rá), akkor a „Sátán” megszólítást csak így értelmezhetjük: „A Sátán beszél belőled!” Másrészt: Jézus nem elzavarja Pétert, hanem oda küldi, ahol a tanítvány helye van, ha valóban *követni* akarja mesterét (ahelyett hogy ő akarná megmutatni az utat): *mögötte*, az ő lábnyomában (Mk 1,17.20; 8,34). (Ugyanezt a kifejezést találjuk Jézus pusztai megkísértésének leírásában: Mt 4,10!)

A jeruzsálemi templom ún. „megtisztításának” leírásában azt is olvassuk, hogy Jézus „*nem engedte*, hogy valaki valamilyen [harci] eszközt vigyen keresztül a templomon” (Mk 11,16). – Ha konkrétan magunk elé képzeljük a helyzetet, akkor szükségképpen fölvetődik a kérdés: Hogyan „nem engedte” Jézus, hogy valaki harci eszközökkel járjáljon a templom területén? Öröket állított a templom minden kapujához, s azok megmotozták a tömeget? Ez és minden hasonló elképzelés lehetetlenség. Csak arról lehet szó, hogy (az eladók és a vásárlók *kiutasításával* összhangban!) *nem engedélyezte*, azaz *megtiltotta*, mégpedig a saját köreiből valóknak, rajongóinak és/vagy közvetlen tanítványainak, akik galileiaiak lévén, eleve hajlottak a zelótizmusra (kettőjük ténylegesen zelóta volt, Simon és Júdás: Lk 6,15-16; vö. Lk 22,38).

A „tiltó Jézus” alighanem legindulatosabb megnyilvánulásával az „utolsó vacsorán” találkozunk. Péter fogadkozott, hogy kész börtönbe, sőt a halálba menni Jézussal. Az ezt követő jelenetet Lukács így írja le: Jézus azt mondta nekik: „Amikor elküldtelek titeket erszény és tarisznya nélkül, volt-e hiányotok valami-ben?” Ők pedig azt mondták: „Semmiben!” Erre azt

mondta nekik: „Most viszont, akinek van erszénye, vegye elő?? Hasonlóképpen a tarisznyát is?? És akinek nincs töre, adja el felsőruháját, és vásároljon??” ... Ők pedig azt mondták: „Uram, nézd, van itt két tör!” Ő pedig azt mondta nekik: „**Elég!**” (Lk 22,35-38).

Arról van szó, hogy elmúltak már a szép galileai napok, amikor az emberek mindenütt barátságosan fogadták Jézust és tanítványait. Az ellenséges Jeruzsálemben veszélyes a helyzet, a levegőben lóg Jézus letartóztatása (vö. Jn 11,57). Ebben a légkörben (talán valóban az utolsó vacsora titkos összejövetelén, talán már korábban) elfogyhatott a tanítványok Istenbe vetett bizalma, és elkezdhettek így gondolkodni: „Most már nekünk kell gondoskodnunk magunkról! Most mindegyikünknek pénzre lesz szüksége, meg útravalóra, és mindenképpen elött fejezve, hogy megvédhesse magát. Egy törré nagyobb szükség lesz, mint egy köpenyre!” Jézus meghallhatta ezt, vagy tudomást szerezhetett róla, ezért megkérdezi tőlük: „Amikor erszény és tarisznya nélkül küldtelek szét titeket, szenvedtetek-e hiányt valami-ben?” Gyanútlanul rávágják: „Semmiben.” Mire záporoznak az *ironikus* kérdések (vö. Mk 653. és Lk 262. láb.): „Úgy? Tehát most már nem érvényes, amit korábban tanultatok és megtapasztaltatok? Most vigye magával a pénzt, akinek van, s ugyanígy a tarisznyáját? És akinek nincs töre, az adja el még a köpenyét is, hogy vásárolhasson?” (Azaz: kérdéseivel Jézus valójában tanítványai véleményét idézi!) Az egyik, tökéletesen süket és vak tanítvány erre rávágja: „Uram, nézd, van itt két tör!” Mire Jézus csak annyit mond: „Elég!” Bár az ironikus kérdések után lehetne ezt is ironikusan értelmezni: „Bőven elég. Még sok is – hiszen egyre sincs szükségünk!”, de valószínűbb, hogy egyszerűen azt jelenti: „Elég ebből az ostoba beszédből” (vö. 5Móz 3,26)! Talán még jobban megértjük ennek a tiltásnak az igazi értelmét és súlyát, ha profanizálva így fordítjuk: „Pofa be!”...

Az utolsó esettel két változatban is találkozunk. Máté leírásában így: ...egy azok közül, akik Jézussal voltak, kinyújtotta karját, kihúzta törét, rásújtott a főpap rabszolgájára, és levágta a fülét. Akkor így szólt hozzá Jézus: **Tedd vissza törödet a helyére!**” (Mt 26,51-52).

Lukács másképpen adja vissza Jézus tiltását: „Amikor a körülötte lévők meglátták, hogy mi készül, így szóltak: 'Uram, odavágjunk-e törrel?' Közülük az egyik rá is vágott a főpap rabszolgájára, és levágta a jobb fülét. Jézus azonban megfelelt nekik, és azt mondta: **'Hagyjátok itt abba!'**” (Lk 22,51-52). – Az eredeti szöveg („Hagyjátok, idáig!”) homályos, sokféleképpen lehet fordítani. Valószínűleg nem teljes mondat akart lenni, hanem ami ebben a helyzetben lehetséges, két rövid vezényszó: „Hagyjátok [békén?!] Ne tovább!” (Vö. Mk 2,17; 8,33: „Mögém!”) Értelme azonban nem kétséges, amint ezt Máté előbb idézett része, illetve János hagyománya is megerősíti: „Tedd a helyére törödet!” (Jn 18,10-11 szerint Simon Péter volt a tettes.) – Mindenesetre tiltás ide vagy oda, a tökéletesen értetlen tanítványok semmit sem okultak Jézus utolsó vacsorai eligazításából (Lk 22,36-38), és ahogyan az ApCsel 1,6-ból kiderül, ezen ez a végső rendreutasítás sem segített.

*

Mindezek fényében érdemes még egyszer átgondolni, hogy *milyen értelemben és milyen mértékben* van igaz a Egon Spiegel állításának: „Jézus semmit sem kényszerít rá az emberekre. Éppily kevésé tilt.”